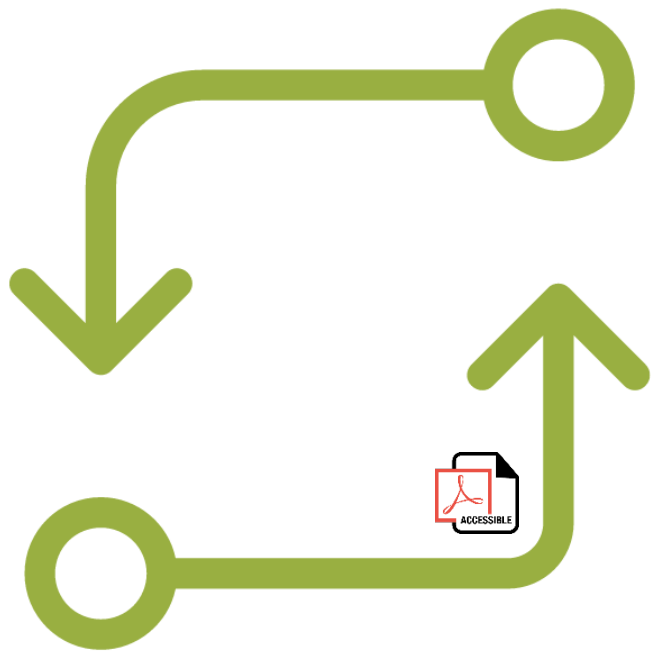

glossari

acció comunitària inclusiva

sempre
endavant

Generalitat de Catalunya

Glossari de l'acció comunitària inclusiva

Aquest document aporta un compendi compartit de conceptes propis de l'àmbit de l'acció comunitària inclusiva amb l'objectiu de facilitar la comunicació entre els diversos actors que hi estan implicats: persones, grups, entitats, conjunt de professionals, organitzacions, empreses i institucions. També conté un apartat amb les sigles més utilitzades i les referències que s'han consultat per elaborar aquest glossari.

© Departament de Drets Socials, 2022

Direcció tècnica: Direcció General d'Acció Cívica i Comunitària

Redacció: equip de l'Oficina Tècnica del PLACI

Coordinació: Oficina tècnica del PLACI - Consultories Risell - Marges

Edició: Secció de Publicacions i Assessorament Lingüístic del Departament de Drets Socials

Avís legal: Aquesta obra es publica amb una llicència de Creative Commons Reconeixement-NoComercial-CompartirIgual 3.0.

Podeu trobar aquesta obra i les altres que ha publicat el Departament de Drets Socials al nostre catàleg de publicacions:

https://dixit.gencat.cat/ca/o4recursos/o2publicacions/publicacions_departament/index.html

A

ACI

Acció comunitària per a la inclusió social. Metodologia de treball en què la conceptualització de la inclusió social es relaciona amb la de l'acció comunitària. L'acció comunitària per a la inclusió social uneix la vessant inclusiva i d'incidència en les condicions materials de vida de l'acció comunitària amb la vessant comunitària de les polítiques inclusives.

Acció comunitària

Model d'intervenció que inclou un marc ideològic i de valors, una intencionalitat, i que es desplega mitjançant diferents eines metodològiques i relacionals. És un tipus d'activitat que aborda la transformació de situacions socials col·lectives mitjançant l'organització i l'acció associativa i que requereix l'elaboració i l'aplicació d'un projecte de desenvolupament social. En el Pla local d'acció comunitària inclusiva (PLACI), es concep com una estratègia per a la inclusió social. En l'àmbit del treball comunitari, el terme acció comunitària és més ampli, ja que inclou tant la diversitat d'iniciatives que sorgeixen de la ciutadania com el conjunt de situacions en les quals intervenen professionals.

Acció comunitària inclusiva

Intervenció social, intencionada i planificada, que obeeix a uns criteris inclusius de no-discriminació per cap dels eixos de desigualtat (classe social, diversitat funcional, edat, orientació sexual i identitat de gènere, origen, racialització, creences o gènere). Té els objectius següents: desenvolupar les potencialitats de les persones a partir de processos d'acompanyament i autonomia; dinamitzar i enfortir els vincles socials entre els agents que conviuen al mateix territori per disminuir les desigualtats d'accés a les esferes d'inclusió social de les persones; promoure el desenvolupament social dels territoris, i millorar la qualitat de vida de les persones.

Acollida de la diversitat

Procés pel qual s'accepta la diversitat, exemplificada a partir d'una actitud de respecte actiu i de promoció d'oportunitats reals perquè tothom exerceixi els seus drets. Consisteix a visitar i escoltar tots els col·lectius, i a explicar i explicitar, en tots els espais del procés comunitari, la importància de deixar expressar la gent en llibertat i d'escoltar-la sense emetre judicis.

Agent / Actor

Persona o organització que contribueix activament a disminuir els factors que generen exclusió social. Un agent de l'ecosistema local, que coneix bé la realitat social del territori on actua, té un gran potencial de treball en xarxa i pot desenvolupar un paper molt rellevant en les estratègies de detecció, prevenció i lluita contra els processos d'exclusió social. L'acció comunitària per a la inclusió social requereix la participació d'aquest agent.

Avaluació

Procés per valorar si una actuació s'ajusta al que estava previst i per replantejar les decisions preses. Es basa en evidències, que permeten reconèixer els elements que han reeixit i els que han fallat a partir d'uns indicadors. En l'etapa de planificació, abans d'iniciar l'actuació, se'n defineixen els objectius i, un cop finalitzada, es valora si s'han assolit o no.

B

Bona pràctica

Cas concret que, en complir les expectatives i assolir amb excel·lència els objectius de procés o de resultat, esdevé un model per a futures accions i s'afegeix a l'aprenentatge col·lectiu. Els indicadors d'una bona pràctica són la innovació social, l'estratègia, la integralitat, l'efectivitat i l'impacte, la sostenibilitat, la viabilitat i l'eficiència, la participació i el lideratge, el rigor metodològic, la transferibilitat, la transversalitat i el treball en xarxa.

Capital social

Des d'una òptica individual, té a veure amb l'accés i la vinculació de les persones a les xarxes familiars i socials de suport. Des d'un punt de vista col·lectiu, té relació amb els contactes i sabers compartits que contribueixen a trobar solucions a les necessitats mitjançant l'acció col·lectiva (en aquest cas, el capital social s'entén com un bé comú). L'exclusió social redueix molt els lligams relacionals i comunitaris; per tant, les persones que estan en risc o en procés d'exclusió social es beneficien dels processos d'inclusió perquè reforcen els vincles comunitaris i refan les xarxes relacionals que s'han deteriorat.

Col·lectiu vulnerable

Conjunt de persones invisibilitzades o excloses de la societat que no compleixen les normes socials de la majoria o que són una minoria. Són susceptibles de ser excloses perquè tenen una o diverses variables de risc d'exclusió que fan que puguin patir diferents tipus de violències i vegin vulnerats els seus drets. Els col·lectius amb condicions privilegiades de vegades tendeixen a deixar els col·lectius vulnerables fora de l'àmbit públic i dels processos comunitaris o col·lectius. Els col·lectius vulnerables pateixen violència arran de prejudicis, estereotips o estigmatització (n'és un exemple l'antigitanisme); menyspreu o apropiació de coneixement de cultures indígenes o originàries per part de la cultura blanca europea (racisme); violència física o verbal (per exemple, l'LGBTI-fòbia); violència de gènere, etc.

Comunicació comunitària

Tipus de comunicació que prioritza el que és relacional i popular. Es contraposa a la comunicació de masses (política o comercial), que pretén obtenir una conducta o comportament concrets d'obediència o de consum. La comunicació comunitària afavoreix la relació col·lectiva i no obté cap benefici de la reacció o comportament de l'altre, sinó que promou la trobada, la coneixença, el pensament i el creixement conjunt. En aquest tipus de comunicació, es dona prioritat a la veu de les persones de la comunitat o del territori i se'ls posen a l'abast els possibles mitjans per fer-ho.

D

Democràcia interna

Conjunt de principis del sistema democràtic presents a l'interior de les organitzacions. En aquest cas, fa referència a la transparència en la definició de les estructures de presa de decisions d'un grup (quines funcions té un espai determinat, quin tipus de decisions s'hi prenen, qui les adopta, per quins mètodes, etc.) i de les dinàmiques de poder (qui i com s'usa la paraula, com s'arriba als acords i com s'hi plasmen, com és l'accés a la informació i quina cultura de grup hi ha).

Diagnosi

Fase d'anàlisi de la realitat d'un territori que permet identificar les problemàtiques a partir de les quals s'ha d'elaborar el pla d'acció o els diferents projectes d'acció comunitària. La diagnosi és rellevant per entendre els processos d'exclusió i les seves relacions, i, per tant, per dissenyar accions basades en l'empoderament i l'autonomia, a fi de respondre-hi de manera eficient. També ajuda a alinear els agents que treballen per la inclusió social des de l'òptica comunitària.

Dimensió estratègica

Vessant de l'acció comunitària inclusiva que inclou la representació global, conjunta i compartida de l'estratègia comunitària, que ha de permetre ordenar i incloure diferents polítiques, programes i accions comunitàries i inclusives d'un mateix territori. Amb la participació de tots els agents, cal dissenyar estratègies conjuntes, consensuades i planificades, per lluitar contra l'exclusió social amb una perspectiva comunitària, i unificar les intervencions per evitar duplicitats.

Dimensió metodològica

Vessant de l'acció comunitària inclusiva que inclou les pautes teòriques i metodològiques per orientar el conjunt d'accions comunitàries i inclusives adreçades a la població d'un territori. Els espais de treball conjunt i de construcció col·lectiva han d'ajudar a abordar les problemàtiques socials, sovint complexes i multidimensionals. Els espais definits i els mecanismes de coordinació i governança compartida han d'estendre la mirada inclusiva i comunitària a tota la xarxa d'agents del territori i, alhora, assegurar que l'acció comunitària inclusiva respon a les necessitats i la realitat de la població.

Dimensió relacional

Vessant de l'acció comunitària inclusiva que contribueix a reforçar el paper del teixit social i comunitari d'un territori i a promoure dinàmiques d'empoderament de la ciutadania i d'organització col·lectiva. L'acció comunitària ha de treballar amb i per al teixit associatiu local,

a fi de generar les condicions per augmentar el capital social de les persones i les comunitats, sobretot de les més vulnerables; reforçar el teixit social existent, i promoure la participació i vinculació de la població no organitzada als espais i processos comunitaris com a estratègia per a la inclusió social.

Dinamització social

Forma de treball en què es promouen i s'enforteixen les relacions socials per produir-hi canvis, empoderar la ciutadania, generar vincles de confiança i crear un sentiment de pertinença.

Dret a la participació

El dret a la participació ciutadana es pot definir com a dret i com a procés: com a dret, expressa la possibilitat que qualsevol persona pugui participar en qüestions públiques de la comunitat de la qual forma part. Però perquè aquest dret pugui donar-se, cal activar processos que el facin possible i garantir l'exercici d'aquesta participació. A més, l'objectiu de la participació no és únicament la participació en ella mateixa, sinó que es tracta d'un mitjà per aconseguir alguna altra cosa, per assolir una finalitat col·lectiva. El terme participació té diferents connotacions i es pot expressar de diverses maneres: la participació política i institucional, que es dona en la governabilitat de la ciutat, en les decisions d'interès general i en el marc d'un projecte polític; la participació comunitària, que implica formar part d'organitzacions, grups, associacions d'interès col·lectiu, grupal o individual; participar en actes col·lectius que reforcen un sentiment comunitari i comporten assumir un paper protagonista en la defensa dels interessos col·lectius, i la participació individual o col·lectiva, relacionada amb el fet de crear, de prendre possessió d'espais i moments en els àmbits cultural, educatiu i de lleure.

E

Ecosistema comunitari per a la inclusió social

Xarxa d'actors que cal sumar a l'estratègia del PLACI per contribuir a l'anomenat municipi inclusiu. Aquesta xarxa, ja existent, i els equips tècnics de l'ens que participen en el PLACI han de col·laborar per articular, mitjançant el treball en xarxa, les accions destinades a assolir un objectiu comú. Aquest ecosistema s'ha de constituir a cada ens local i s'ha de reforçar amb els diversos agents que hi ha als territoris a partir de diferents estratègies i espais de participació. La xarxa d'actors pot tenir una manifestació física (en espais de trobada o de treball en xarxa i comunitaris en què es legitima un pla d'acció) o simbòlica (pertinença a una estratègia conjunta i compartida per assolir aquest objectiu).

EEC

Espai estratègic de coordinació. Espai de governança proposat pel PLACI en què es prenen les decisions estratègiques de l'acció comunitària per a la inclusió social al territori. Idealment, ha d'estar format per tots els departaments, serveis, recursos i plans que actuïn en un territori, especialment els que han de vetllar per les condicions de vida de les persones. Aquest espai ha d'incloure sobretot perfils tècnics de rang intermedi (caps d'àrees o departaments i coordinadors de departaments o d'àrees bàsiques) i ha d'estar dinamitzat per l'ETAC. Té les funcions següents: dirigir les estratègies conjuntes d'intervenció; dur a terme la coordinació tècnica dels espais de participació del territori; coordinar i alinear els diversos plans del territori; fer el seguiment i la implantació del PLACI, i garantir la comunicació de la informació entre els espais de treball.

Empoderament

Procés pel qual les persones, organitzacions o comunitats adquireixen el domini o control de la seva vida o les seves decisions, a partir del desenvolupament de recursos individuals, grupals i comunitaris que generen nous entorns i milloren la qualitat de vida i el benestar. L'empoderament pot ser individual, grupal o comunitari. Perquè hi hagi un empoderament comunitari, que implica el desenvolupament de capacitats col·lectives, de presa de consciència i de cooperació entre grups, cal que aquests grups se sentin capaços i forts, i, perquè això succeeixi, els individus que en formen part han d'interpretar col·lectivament la realitat i els possibles canvis i solucions, i superar la visió individualista.

Enxarxament

Terme que en l'acció comunitària per a la inclusió adquireix dos sentits: d'una banda, procés que es dona a l'hora de crear grups i de promoure'n l'articulació i el treball conjunt; de l'altra, vinculació i articulació d'una organització o ens local determinat amb altres agents de l'entorn. L'enxarxament es compon de processos que duen a terme les persones o els grups i, per tant,

les protagonistes són les comunitats organitzades, que prenen les decisions de tot el que les afecta.

Equitat

Principi segons el qual totes les persones han de tenir les mateixes oportunitats, sense patir desavantatges. En contraposició a la igualtat, l'equitat estableix diferències a partir de la individualització, ja que atén les necessitats personals amb l'objectiu de compensar les desigualtats socials. Té en compte el context, les relacions de poder i les situacions de les persones; per tant, l'equitat és considerada una forma de justícia social.

Espai segur

Espai on les persones se senten lliures de participar-hi, sense por de sentir-se jutjades o discriminades, i on tots els membres del grup poden expressar i acollir diverses realitats, experiències i necessitats des del respecte.

ETAC

Equip tècnic d'acció comunitària. S'encarrega d'implementar operativament el PLACI en un ens local i de potenciar la perspectiva comunitària en les polítiques i accions orientades a la inclusió social en un territori. També assumeix el disseny, l'impuls i la dinamització del pla d'actuació. Generalment, un ETAC forma part de l'estructura dels serveis socials bàsics d'un ens local (també és possible que depenguin d'un altre departament o àrea) i és coordinat per la direcció dels serveis socials (o de l'àrea o departament competent en cada cas). Els ETAC han de treballar amb els EBAS —per exemple, en la territorialització—, però es configuren com a equips separats. Col·laboren amb altres equips comunitaris dels ens locals (professionals de mediació, salut, joventut, educació...) i formen un equip ampli. Atès que els ETAC tenen atribucions en les tres dimensions de l'acció comunitària inclusiva (estratègica, metodològica i relacional), els tècnics del PLACI han de tenir perfils diversos i complementaris.

Exclusió social

Situació de carència material que incorpora altres formes de desavantatge social, explicades per transformacions estructurals i situacions de desigualtat (discriminació, trencament familiar, problemes de salut, carències educatives, pèrdua del lloc de treball...) que dificulten o impedeixen que les persones participin en activitats clau de la societat. El terme exclusió social fa referència a la naturalesa canviant i multidimensional dels problemes socials, sovint descrits i delimitats a partir del terme pobresa.

G

Governança democràtica

Manera en què es desenvolupa el govern d'una organització o entitat, mitjançant actituds, normes, processos sistematitzats i pràctiques que faciliten i expressen l'empoderament i la participació real de les persones i els agents implicats en totes les dimensions. L'objectiu és que cada persona s'expressi naturalment des del grup al qual pertany i decideixi sobre el que afecta tothom (disposicions globals, objectius...) i sobre el que la uneix a l'organització (treball, recepció de serveis, dedicació...).

Grup comunitari / Espai comunitari

Espai de l'acció comunitària que facilita el coneixement i el reconeixement de les persones que hi participen, la construcció de punts de vista, llenguatges, maneres de treballar i propostes àmplies enfocades al bé comú —amb la superació de les individualitats i les casuístiques de cadascuna. Es tracta d'un espai segur i de confiança, en què les persones poden sentir-s'hi còmodes, desenvolupar una consciència crítica d'elles mateixes i de la realitat que les envolta, tenir-hi un paper actiu, i posar en pràctica les capacitats i habilitats necessàries per a la participació social.

Grup institucional d'impuls

Grup d'institucions que donen el primer impuls al PLACI en un ens local, amb l'objectiu de liderar-lo, presentar-lo a tots els equips tècnics i legitimar-lo. Està format per l'alcalde o alcaldessa o el president o presidenta de l'ens local, el regidor o regidora de l'àrea de serveis socials, la direcció de serveis socials i, a l'inici, pels tècnics i càrrecs de la DGACC. Posteriorment, es pot mantenir com a comitè directiu, a fi de donar les pautes polítiques i promoure el treball transversal.

Grup motor

Grup de treball, eminentment tècnic, que rep i continua l'encàrrec del grup institucional i vetlla per complir les fases, els calendaris i els objectius del pla de treball. Hi participen els responsables tècnics dels serveis socials —caps d'àrea o coordinació— i la coordinació de l'equip tècnic del PLACI.

Igualtat

Principi general del dret pel qual totes les persones són iguals i tenen els mateixos drets. A diferència de l'equitat, la igualtat no té en compte el context, les situacions de les persones i les situacions de privilegi, sinó que considera que el tracte ha de ser igual per a tothom davant una mateixa situació.

Impacte

Canvi que experimenten les persones, grups o comunitats com a resultat d'una activitat o actuació. Per avaluar un impacte, cal tenir la constància empírica que el problema que es pretenia resoldre o mitigar amb la intervenció s'ha resolt efectivament o parcialment. Els indicadors d'impacte ajuden a dur a terme aquesta tasca i sempre han d'estar relacionats amb els objectius que es plantegen en fer la intervenció. També s'ha d'establir si la causa del canvi es pot atribuir o no —i en quina proporció— a la intervenció feta. Cal no confondre el resultat de la intervenció amb l'impacte real que ha generat, que es mesura amb indicadors diferents.

Inclusió social

Procés en què es troben les persones que poden formar part i participar, sense discriminació, en els àmbits següents: econòmic i de la renda (accés a una renda digna per satisfer les condicions de vida material), relacional i de vincles (vinculació a xarxes familiars i socials que aporten suport), i de ciutadania (gaudir de tots els drets de ciutadania plena, sense traves administratives). Implica que tota l'estructura social estigui preparada per acollir la diversitat.

Indicador

Instrument quantitatiu que permet determinar si existeix una condició concreta o si s'han assolit certs resultats a partir d'uns objectius plantejats. L'indicador ha de permetre comprovar el grau de consecució del resultat previst en cada objectiu i determinar si és possible assolir-lo amb un cost relatiu de recursos i de temps. Un indicador pot ser de seguiment, per analitzar quantitativament l'activitat que es porta a terme, o de resultat i impacte, per examinar si s'estan aconseguint els resultats esperats per mitjà d'una actuació.

Integració

Procés que permet acollir la diversitat i incorporar-la a l'estructura social..

Integralitat

Visió global de les necessitats d'una persona que té en compte els recursos, els espais comunitaris i els agents que participen en una estratègia comunitària per a la inclusió, a banda de les estratègies transversals i interinstitucionals. Els processos d'inclusió o exclusió tenen relació amb les trajectòries de vida de les persones i les dimensions que hi intervien: econòmica, laboral, formativa, d'habitatge, social, sanitària, relacional, comunitària, política...

Interseccionalitat

Perspectiva d'aproximació a les problemàtiques socials, que es poden dividir en dos vessants: la interseccionalitat estructural i la interseccionalitat política. La interseccionalitat estructural fa referència a la posició contextualitzada de les persones en relació amb els eixos de desigualtat del sistema i al repartiment de poder que se'n deriva. L'objectiu de comprendre la interseccionalitat estructural no és sumar les posicions d'opressió de les persones, sinó adquirir una visió qualitativa i exhaustiva d'aquestes realitats, sense oblidar l'agència dels individus en modificar les condicions d'opressió i de vida. La interseccionalitat política posa de manifest com es reproduïxen o es combaten, des de l'acció política, les desigualtats interseccionals. El combat institucional d'eixos específics de desigualtat deixa de banda la mirada holística que aporta la perspectiva interseccional, que té en compte la multidimensionalitat de l'exclusió.

J

Justícia social

Concepte basat en la igualtat d'oportunitats i en els drets humans, més enllà del concepte tradicional de justícia legal. Es fonamenta en l'equitat i és imprescindible perquè les persones desenvolupin el seu màxim potencial. És un dels objectius de l'acció comunitària, atesa la distribució desigual i injusta dels recursos en les comunitats i societats. La consideració d'aquest context desigual és el motor ideològic de l'acció comunitària, que promou l'acció col·lectiva a fi d'aconseguir canvis estructurals i de cercar la justícia social.

M

Maduresa comunitària

Qualitat necessària per al bon funcionament dels espais comunitaris que es relaciona amb els objectius de la dinamització comunitària i els de l'acció comunitària inclusiva. Inclou l'observació de les dinàmiques de treball, les relacions que s'hi donen, les persones que hi participen i les que no, les formes de comunicació i la manera com es prenen les decisions. Els criteris per analitzar-los són: la inclusivitat, l'obertura i la diversitat; les dinàmiques i relacions; el procés d'aprenentatge, i la distribució dels recursos.

Mapa d'agents

Representació en què es plasmen, d'una manera més o menys complexa, els agents presents al territori i els tipus de relacions que hi ha entre ells (properes o llunyanes, aliances positives o relacions conflictives, etc.). Els espais o projectes, els recursos i els agents que hi apareixen han de ser operatius i útils per als propòsits del procés comunitari o de l'espai de coordinació, a fi de reflexionar sobre el tipus de relació amb un agent determinat.

Mirada comunitària

Visió col·lectiva d'un conjunt d'accions que es duen a terme en la pràctica quotidiana d'un servei, programa o equipament. Aquest tipus de mirada permet tenir una intenció i una estratègia relacional, d'ampliació i d'enfortiment de vincles; generar les condicions per a futures accions comunitàries, i concebre les accions que s'impulsen com a microprocessos comunitaris que formen part d'un procés més llarg i ampli.

Mirada inclusiva

Visió no exclouent que té en compte els efectes d'una actuació, amb l'objectiu de rectificar les externalitats negatives —sobretot l'exclusió de la població que més ho necessita—; fomenta l'autonomia i l'empoderament de les persones, i promou un paper actiu de les persones en les diferents fases d'un projecte, procés o actuació.

Observatori comunitari

Oficina tècnica encarregada de promoure la recerca avaluativa, la generació de coneixement i la innovació a partir de l'estratègia de la intervenció comunitària, en la qual, a més d'obtenir informació amb una finalitat planificadora, han d'adquirir una rellevància cabdal la lògica de procés i l'acció participativa dels agents implicats i de la ciutadania. Pretén ser un instrument al servei de la governança; un espai de creació de coneixement al servei de la sensibilització i la innovació; un recurs al servei de la dinamització comunitària per iniciar processos de transformació social, i un recurs al servei de l'estratègia d'implicació de la xarxa comunitària per a la inclusió social.

P

PDC

Pla de desenvolupament comunitari. Promou una estratègia d'intervenció social i territorial mitjançant un procés participatiu del conjunt dels agents que intervenen al territori i que estigui liderat pel teixit associatiu, els col·lectius veïnals, els agents socials i econòmics, els serveis i les administracions públiques, a fi de crear polítiques de prevenció que afavoreixin la cohesió social.

PESSC

Pla estratègic de serveis socials de Catalunya 2021-2024. És el marc de referència per a la planificació del Sistema Català de Serveis Socials. Entre els seus principis inspiradors hi ha la prevenció, la proactivitat i l'acció transformadora. El PLACI és un dels instruments que ha de contribuir a enfortir el Sistema Català de Serveis Socials mitjançant la ubicació orgànica del nou Pla a les àrees bàsiques de serveis socials, amb l'impuls d'una estratègia comunitària que, a partir dels serveis socials com a eix principal, impregni tota l'acció dels ens locals.

PIAC

Pla interdepartamental d'acció comunitària. Per implementar-lo, el Govern l'haurà d'impulsar en consonància amb el PESS i, paral·lelament, amb l'aplicació dels PLACI, a fi d'articular el treball transversal davant unes problemàtiques que definim de manera complexa i dinàmica. El PIAC és l'aposta per superar les duplicitats, els angles morts i les descoordinacions entre departaments que s'acaben manifestant als ens locals en forma d'excés de demandes als tècnics de les administracions i entitats i també al teixit comunitari.

Pla d'acció

Conjunt d'estratègies, programes i accions que han de respondre als reptes que es detecten al territori en la fase d'anàlisi de la realitat social. Cal concretar els objectius d'aquestes accions i els mecanismes de seguiment i avaluació pertinents. El pla d'acció també ha de respondre als reptes organitzatius, formatius, de creació de discurs o comunicatius que se'n derivin. El pla d'acció del PLACI, que no és exclusiu de l'ETAC, pot ser més ampli i estratègic, i, per tant, el contingut pot interpel·lar diversos agents del territori.

PLACI

Pla local d'acció comunitària per a la inclusió social. Proposa implementar l'acció comunitària per a la inclusió social. Els objectius són: promoure el desenvolupament de les potencialitats de les persones a partir de processos d'acompanyament i autonomia; dinamitzar i enfortir els vincles socials entre els diferents actors que conviuen al mateix territori, a fi de disminuir les

desigualtats amb què es troben les persones per accedir a les esferes d'inclusió social; millorar-ne la qualitat de vida, i promocionar el desenvolupament social dels territoris. El PLACI es concep, d'una banda, com a pla, perquè ordena i alinea estratègicament les accions inclusives i comunitàries del territori i, d'altra banda, com a eina, atès que és un recurs adreçat als ETAC que estableix els principis de l'acció comunitària inclusiva al territori. Parteix dels plans de desenvolupament comunitari i dels plans locals d'inclusió social; per tant, és un reconeixement de tota la feina feta prèviament.

Planificació estratègica

Definició d'una estratègia conjunta d'intervenció que tingui en compte els recursos disponibles al territori, els agents, els objectius i els processos per evitar duplicitats i crear sinergies per donar més impacte, efectivitat i resposta a les problemàtiques socials.

PLIS

Pla local d'inclusió social. Aquest tipus de pla es va començar a implementar el 2006 com a eina de planificació estratègica adaptada a les necessitats i les realitats de cada territori. A partir d'aquest pla s'elaboren, s'impulsen i es coordinen iniciatives, mesures i accions d'intervenció social que permeten detectar i reduir els factors d'exclusió social i vulnerabilitat, amb l'objectiu principal d'incloure tota la població i aconseguir més cohesió social mitjançant la integralitat, la transversalitat i el treball en xarxa amb el conjunt d'actors que operen al territori.

Prevenció

Conjunt de mesures destinades a evitar els fenòmens socials que generen exclusió social. Els objectius són: fer-ne una detecció precoç, planificar una resposta i capacitar les persones i les comunitats perquè puguin actuar de manera autònoma davant les situacions de dificultat.

Proactivitat

Iniciativa per atendre les urgències que es generen en un context de vulnerabilitat social i per decidir com s'actua i sobre què. Implica emprendre la lluita contra l'exclusió, tenir capacitat de decisió i actuació, i capacitat creativa per articular accions eficaces que canviïn la realitat. Comporta conèixer la realitat i les seves dinàmiques, i planificar i dissenyar les estratègies i accions a partir d'aquest coneixement. La planificació permet avançar-se als problemes, preveure els recursos i emmarcar les accions en estratègies consensuades en el territori que aportin una visió a mitjà i llarg termini dels resultats que s'han d'assolir. Cal fer-ne un seguiment constant, actualitzar el coneixement i avaluar tot allò que es fa.

Promoció social

Foment de mesures per modificar les condicions socials, ambientals i econòmiques dels individus i la comunitat, a fi de donar resposta a problemàtiques socials complexes i multidimensionals. No s'ha de confondre amb dinamització social.

Prova pilot

Assaig experimental d'algun tipus d'activitat relacionada amb l'acció comunitària inclusiva, sigui de caràcter intern o extern, que permet extreure conclusions per replicar en altres escenaris.

PTA

Projecte tècnic d'actuació. Guia adreçada als ens locals per orientar-los en el seu procés de treball, les fases i el calendari, així com en els objectius i els indicadors que han d'emprar per fer-ne el seguiment i l'avaluació dels resultats.

S

Seguiment

Control dels projectes o activitats que es porten a terme per comprovar que s'ajusten al que estava planificat d'acord amb uns indicadors de seguiment. Facilita la presa de decisions per millorar el desenvolupament del projecte i valorar si es porta a terme tal com estava previst, a fi d'assolir els resultats i els impactes que s'esperen.

T

Teixit social

Estructura formada per diversos agents socials que es relacionen entre ells. El teixit social està constituït tant per la ciutadania organitzada (associacions, entitats, plataformes, entre d'altres), que hi participa en representació de la seva organització, com per la ciutadania no organitzada (veïns i veïnes), que hi intervé a títol individual.

Teoria del canvi

Metodologia orientada al disseny de projectes, l'establiment d'objectius, la planificació estratègica i la seva avaluació. A partir d'una diagnosi o situació detectada, la teoria del canvi se centra en el que es vol aconseguir i en la manera de fer-ho. Permet determinar el que es necessita per generar impactes en una intervenció i defineix tots els canvis successius que ha d'haver-hi quan s'implementa un programa, a fi d'assolir els objectius i evitar escenaris imprevistos.

Transversalitat

Perspectiva organitzativa que cerca la corresponsabilització de les diferents àrees d'una organització per donar resposta a la realitat complexa. També es refereix a la interrelació de diferents departaments o organitzacions davant un mateix projecte. En posar en relació diferents punts de vista, genera coneixement col·lectiu i espais de col·laboració horitzontal i de confiança a partir dels quals s'optimitzen els recursos disponibles. La transversalitat pot ser operativa, quan condiona els continguts de les actuacions de tota l'organització (o de diverses àrees), o bé substantiva, quan hi ha un alineament de les estratègies i accions, coordinació i recursos compartits per assolir uns objectius complexos a partir de la integralitat.

Treball comunitari / Intervenció comunitària

Actuació política en què els professionals i les organitzacions participen en la transformació social. A diferència de l'acció comunitària, el professional és qui desenvolupa un conjunt de pràctiques en l'àmbit de la intervenció social i fa l'acompanyament en els processos comunitaris.

Treball en xarxa

Forma de col·laboració en què professionals i serveis d'un territori comparteixen informació i recursos, es coordinen, consensuen fites i formes d'intervenir, i treballen conjuntament per un objectiu comú (les 6 C). Quan el treball coordinat entre diferents agents no té la intenció de promoure processos organitzatius de la població afectada, estarem davant d'una acció que

treballa conjuntament per promoure o enfortir actuacions, però no podem dir que es tracta d'un procés comunitari.

Treball grupal / Treball amb grups

Tipus de treball que es porta a terme en grup amb la voluntat de respondre a les necessitats o característiques comunes d'un conjunt de persones. Els grups que adopten una perspectiva comunitària són útils per influir en situacions socials col·lectives i generar canvis en els contextos socials, contràriament als que se centren a generar canvis personals o individuals.

V

Variable de privilegi o de risc

Element estructural que intensifica el risc d'exclusió: sexe, edat, ètnia-origen i classe social. Es caracteritza per ser contextual i variant entre cultures i circumstàncies determinades.

Voluntariat

Acció de cooperar i col·laborar de manera lliure i voluntària i sense rebre cap contraprestació econòmica o material en benefici d'una comunitat o un col·lectiu. S'hi estableixen transaccions, relacions i vincles personals i comunitaris que expressen solidaritat, reciprocitat i empoderament.

Xarxa social

Conjunt de relacions que un subjecte percep com a significatives o que diferencia de les que manté amb la massa anònima de la societat. En destaquen dues classificacions.

D'una banda, González de la Rocha distingeix les xarxes horitzontals (es basen en el parentiu i en les condicions socioeconòmiques) de les xarxes verticals (se sustenten en relacions de tipus laboral). D'altra banda, Dabas diferencia les xarxes informals o d'intercanvi i ajuda mútua (es basen en la reciprocitat) de les xarxes formals, que s'estableixen amb els sectors formals de la societat (no es basen en la reciprocitat).

XCIS

Xarxa comunitària per la inclusió social. Plataforma compartida entre diferents agents del territori en què s'estableixen compromisos i estratègies de l'acció comunitària inclusiva. Juntament amb l'EEC, és un dels espais operatius i formals de governança i de presa de decisions per desplegar i treballar el PLACI al territori. A diferència de l'EEC, la XCIS és la manifestació física de l'estratègia comunitària conjunta amb un component identitari col·lectiu per a l'acció contra les situacions d'exclusió del territori.

Sigles de l'acció comunitària inclusiva

ABSS

Àrea bàsica de serveis socials

ACI

Acció comunitària per a la inclusió social

DGACC

Direcció General d'Acció Cívica i Comunitària

DSO

Departament de Drets Socials

EBAS

Equip bàsic d'atenció social primària

EEC

Espai estratègic de coordinació

ETAC

Equip tècnic d'acció comunitària

PDC

Pla de desenvolupament comunitari

PEE

Pla educatiu d'entorn

PESS/PESSC

Pla estratègic de serveis socials de Catalunya

PIAC

Pla interdepartamental d'acció comunitària

PLACI

Pla local d'acció comunitària per a la inclusió social

PLIS

Pla local d'inclusió social

PTA

Projecte tècnic d'actuació

XCIS

Xarxa comunitària per la inclusió social

Referències

Llista de documents, materials i webs que s'han consultat per elaborar aquest glossari i que poden servir per aprofundir les qüestions tractades:

AJUNTAMENT DE GIRONA (2011). Proximitat i relació per a la cohesió social. Programa marc de la Xarxa de Centres Cívics de l'Ajuntament de Girona.

ÀREA D'ACCIÓ SOCIAL I CIUTADANIA (2009). *Guia operativa d'acció comunitària*. Ajuntament de Barcelona.

BARBERO, J. M.; CORTÈS, F. (2005). *Trabajo comunitario, organización y desarrollo social*. Madrid: Alianza Editorial.

BRUGUÉ, Q.; GOMÀ, R.; SUBIRATS, J. (2002). "De la pobreza a la exclusión social. Nuevos retos para las políticas públicas". *Revista Internacional de Sociología*, vol. 60, número 33.

CAMPRUBÍ, A. (2011). Entorns rurals, entorns inclusius. Les xarxes socials en els processos d'inclusió social de la població nouvinguda en els entorns rurals. El cas del Moianès. [Treball del màster oficial en Treball i Política Social de la Universitat Autònoma de Barcelona.]

CALSAMIGLIA, J. et al. (2019). Metodologia per promoure la perspectiva comunitària als equipaments de proximitat. Ajuntament de Barcelona.

COFIÑO, R. (2018). "Acción comunitaria: definiciones y contenidos". *Salud Comunitaria* (desembre 2018).

COLL-PLANAS, G.; SOLÀ-MORALES, R. (2019). Guia per incorporar la interseccionalitat a les polítiques locals. Igualtats Connectades. Ajuntament de Terrassa, Universitat de Vic.

CONFEDERACIÓ EMPRESARIAL DEL TERCER SECTOR SOCIAL DE CATALUNYA (2017). Guia per impulsar la Governança Democràtica a les organitzacions del Tercer Sector Social.

DABAS, E. (1993). Red de redes. Las prácticas de la intervención en redes sociales. Buenos Aires: Paidós.

DEPARTAMENT DE DRETS SOCIALS (2022). Document de bases per a un marc de referència del treball comunitari als serveis socials bàsics. Generalitat de Catalunya.

DEPARTAMENT DE DRETS SOCIALS (2021). *Els plans locals d'acció comunitària per a la inclusió social*. Generalitat de Catalunya.

DEPARTAMENT DE DRETS SOCIALS (2023). *Pla estratègic de serveis socials (PESS) 2021-2024*. Generalitat de Catalunya.

FIL A L'AGULLA (2017). Eines per a la gestió col·lectiva.

GONZÁLEZ DE LA ROCHA, M. (1999). "La reciprocidad amenazada: un costo más de la pobreza humana". A: Enríquez, R. (coord.), *Hogar pobreza y bienestar en México*. Guadalajara: ITESO.

MANYÀ, C.; MORALES, E. (2018). Marc d'intervenció comunitària als centres de serveis socials de Barcelona. IGOP-UAB. Ajuntament de Barcelona.

MARGES (2020). BRÚIXOLA COMUNITÀRIA: GUIA PER PROMOURE L'ACCIÓ COMUNITÀRIA A LES ENTITATS *socials*. Entitats Catalanes d'Acció Social. (Col·lecció Idees i Eines per a l'Acció Social)

MORALES, E.; REBOLLO, Ó. (2014). "Potencialitats i límits de l'acció comunitària com a estratègia empoderadora en el context de crisi actual". *Revista de Treball Social*, núm. 203. Col·legi Oficial de Treball Social de Catalunya.

LLOPART, Í.; SERRACANT, P. (2004). *Debats i lectures sobre polítiques de joventut*. Generalitat de Catalunya. (Col·lecció de Guies Pràctiques – Sinergia)

PINDADO, F. (2005). "La participación no se improvisa". *Revista de Estudios Locales*. Cunal, núm. 87.

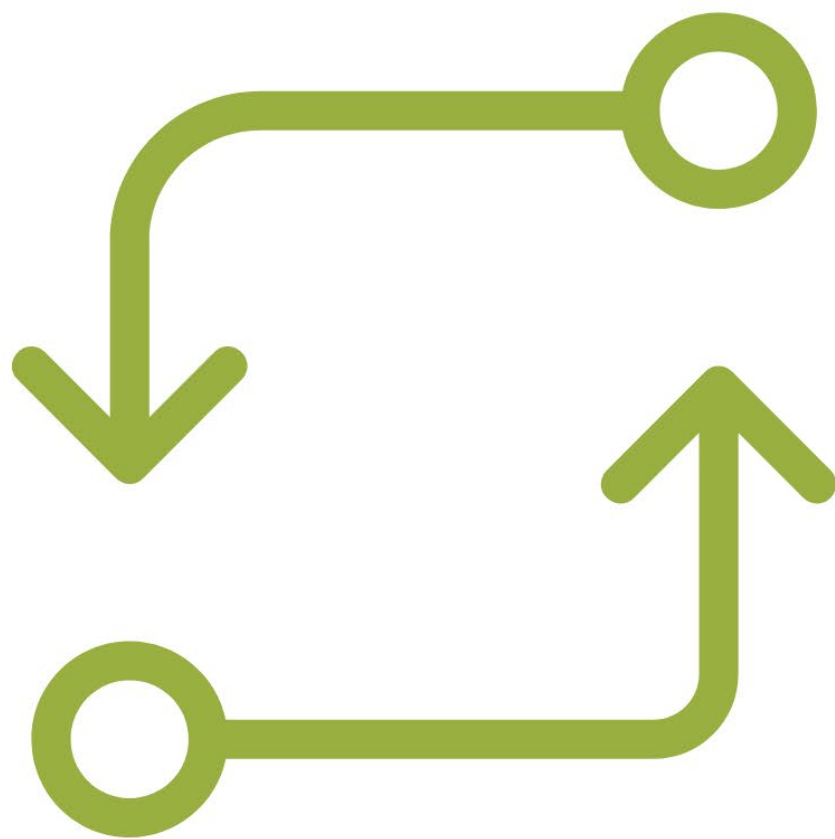
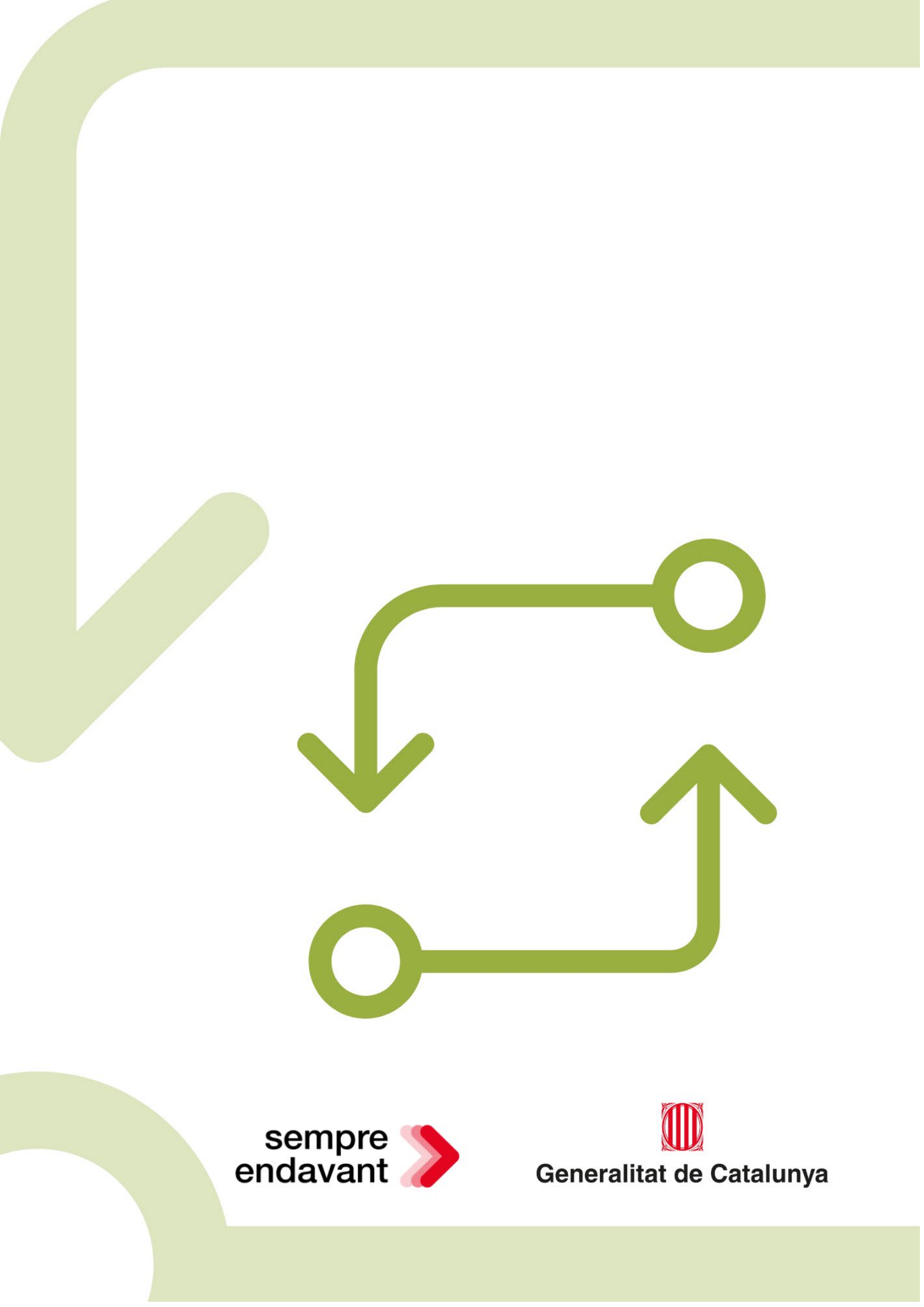
RAPPAPORT, J. (1984). "Studies in empowerment: Introduction to the issue". *Prevention in Human Services*, núm. 3.

SLUZKI, C. (1996). *La red social: frontera de la práctica sistémica*. Barcelona: Gedisa.

TOVAR JOVÉ, J. (2016). *Visió estratègica i planificació*. Govern de les Illes Balears.

VILA, A. (2008). *Inclusió política i social i drets de ciutadania*. (Col·lecció Inclusió Social; 2)

VIÑAS, A. et al. (2018). *Valor humà: el model relacional-vincular en el treball socioeducatiu a Castell-Platja d'Aro*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Treball, Afers Socials i Famílies. (Col·lecció Serveis Socials; 2)

**sempre
endavant**

Generalitat de Catalunya